

Chomutov, 26. dubna 1927.

Památce bratra Františka, padlého 2. VII. 1917 u Zborova.

Kdyby těm z nás, kteří jsme se ze zborovských dobrovolců stali vojáky z povolání své republiky, dali dnes úlohu podobnou tehdejší, jistě by 100% po dlouhé a zralé úvaze prohlásilo úkol za nesplnitelný. Jak je možno při tak malém počtu, takovými nepatrnými prostředky, při tak rozsáhlém úseku útočiti na nepřátelskou posici, opevňovanou po tolik dlouhých měsíců, kde každý zákop tvořil rozsáhlou, dokonale vybudovanou pevnost, zvláště když Rakušané mohli od ruské revoluce vše prováděti v naprostém klidu, nevyrušováni ruským vojskem?

Naproti tomu zemljáci, nyní „továřišči“, již dávno nedělali nic, jen mitingovali a podle toho to tak pěkně na ruské straně vypadalo! Zákopy zpustlé, napolo rozvalené, v úkrytech plno vody, všude nepořádek. Posádka zákopů se den ode dne zmenšovala, neboť již začínal útěk z fronty a tak vše představovalo velmi smutný obrázek úpadku kdysi tak silné a mocné armády. Ale rozvratu nemohlo nic zabrániti, nejméně ze všeho pak krásná a silná slova Kerenského a celé tehdejší prozatímní vlády. Z nich bylo cítiti slabost a přemlouvání a přes všechny lesklé fráze pokračovalo rozpadnutí fronty nezadržitelným tempem dále. Pro nás, kteří jsme k ruské armádě, jejíž součástí jsme stále ještě byli, cítili opravdové sympatie a závislost své věci na ní, byly to dni plné zármutku a bolesti. Nebylo pro nás většího svátku než ruská revoluce. Když vypukla, viděli jsme se blíže k cíli a považovali jsme svou samostatnost za věc skoro úplně jistou. Tehdejší situace nás však uváděla v zoufalství.

O velikém úpadku svědčily různé deputace a delegace námořníků atd., kteří dokazovali nutnost boje až do vítězného konce, ale koho vlastně přesvědčili? U nás jejich práce nebylo vůbec třeba, naše spontánní nálada mohla mnoho jiných povzbudit a také povzbudila.

V té době byl rozložen 1. pluk v Jezerné a očekával s netrpělivostí, kdy odejde do zákopů.

Dne 19. (6.) června v 9. hodin byly vydány velitelům rot a praporů velitelem pluku plk. Pavlovským instrukce a v 20. hod. téhož dne provedena přehlídka plukovníkem Trojanovem, velitelem brigády, která ukončena defilováním.

Příštího dne konány horečné přípravy a práce k odchodu pluku do zákopů; v 17. hodin byli shromážděni velitelé rot a nově usta-

novení velitelé praporů na taktické poradě u velitele brigády plukovníka Trojanova.

Ve $\frac{3}{4}$ na 20 byl pluk shromážděn a pod velením poručíka Čečka, za zvuků plukovní hudby, odcházely naše řady do zákopů, aby je obsadily po 13. finském pluku.

Každý očekával, že dojde co nejdříve k útoku, avšak brzy počaly se trousiti různé slechy a pověsti a určitými živly rozšiřované zprávy, že k útoku nedojde vzhledem k štokholmské konferenci, na rozhodnutí armádního sjezdu delegátů atd. Znáám případ, který se stal u mé rotě, že si jeden dobrovolc, mající dokonce vojenskou hodnost, vyžádal brzy po příchodu do Jezerné několik dní dovolené do Kijeva, a vrátil se s několikadenním opožděním jenom proto, že se domníval, že k útoku nedojde.

Na oněch několika přestrašených jednotlivcích však nezáleželo, hlavní slovo a naprostý vliv měli živlové, chtějící útok stůj co stůj, jako Jambora u mé 4. rotě, starší již člověk, ale samá bomba. Všichni bez výjimky si byli jisti, že nás čeká něco velmi vážného, významného, historického. Prožívali jsme sice napětí, ale napětí vážné, pracovní, vědomé si důležitosti okamžiku. Po prvé za světové války a po prvé po bělohorské porážce byla větší československá bojová jednotka pohromadě a připravovala se k útoku pod svými prapory, za velení svých vlastních velitelů, majících aspoň nižší hodnost. Veliteli praporů a rot byli již vesměs naši dobrovolníci a rozhodné slovo v akci měli zase jen oni.

Doba čekání byla věnována úpravě zákopů a hlavně budování výchozích, dopředu posunutých zákopů, tehdy paralelami zvaných; v úseku I. praporu byly asi ve středu zástavy Marusji na obou stranách před drátěnými překážkami. Práce pokračovala hodně zvolna, neboť nepřítel ji rušil střelbou z kulometů a ze zákopových děl, kterými vedl pravidelnou, skoro celonoční palbu; že při takové práci je nutné zabezpečující zajištění, dokazuje případ, kdy se jakási rakouská hlídka ihned při setmění zakopala před zákopy a náš pracovní oddíl při vyjití z překážek zasypala ručními granáty; bylo několik raněných a způsobena velká panika, neboť překvapení bylo nečekané.

A vše, co je nečekané, má na vojně veliký a rozhodný úspěch. Bylo to dobré ponaučení pro nás a od toho dne nastoupila náležitá opatrnost.

Práci před zákopy konaly záložní rotě a tu třeba vytknouti, že nebyla o nic lehčí, než služba v první linii, ba snad naopak ještě nesnadnější. Jako velitel 4. rotě a zálohy praporu dal jsem ihned ráno po obsazení úseku opravovati zákopy praporeční zálohy, které byly obzvláště velice špatné. Pokud to bylo možno, rota je opravila, takže dostaly poněkud obranný zevnějšek. Po nocích pak rota pracovala venku o paralele.

Velitelé rot pod vedením velitele praporu por. Čečka konali prohlídky zákopů vlastních i nepřátelských; při jedné takové prohlídce s poručíkem Čečkem 23. VI. potkali jsme v zákopech gen. Selivačeva, velitele 49. armádního sboru, a velitele naší brigády plukovníka Trojanova. Pokud vím, mluvili s por. Čečkem o „Marusje“ a o „nosu“.

Z doby před samou zborovskou bitvou uvádím z činnosti 4. rotě.

Dne 27. června obsadila 4. četa s prap. Jarolímkem zástavu Marusju, kdy vel. rotě s ostatními částmi rotě byl na noční práci. Osádka „Marusji“ se vrátila 29. června a zůstal tam jen Marján a

12 dobrovolně se přihlásivších úderníků. Toho dne již ve 4 hodiny svolal velitel praporu por. Čeček velitele rot, aby jim oznámil rozkazy plukovníka Trojanova.

Před 6. hodinou přichází doplněk z náhradního praporu, který ihned rozdělen, v 6. hodin začíná dělostřelecká příprava.

V noci s 29. na 30. června mám s druhou četou službu v „Marusje“ a současně řídím zákopnické práce vpravo od ní, vlevo pak pracují ruští sapéři.

Od 20. hodiny 1. VII. do 1½ hod. 2. VII. vydává poručík Čeček dispoice pro útok v zemljance 3. rot, kde obyčejně byly konány různé konference a vydávány dispoice.

Večer 1. VII. první půlrota, vedena prap. Zaorálkem, nastoupila do zákopů k vystřídání 2. rot, aby si tato rota před útokem odpčinula; v této službě byla půlrota až do zahájení útoku.

Vydávání dispoic před bitvou trvalo hodně dlouho a vůbec se nepamatuji, že by to bylo písemně potvrzeno. Nebylo na to dosti času a nezdálo se, že by to bylo tak nutné. Zkušenost však ukázala, že to nebylo správné a dnes nemáme autentického dokumentu, jak měl býti útok proveden. Zdá se mně zcela jisté, že během útoku došlo k velikým změnám proti jeho původnímu předpokládanému průběhu. Dnes v líčení útoku, jenom podle paměti, vzniknou veliké rozdíly a hlavně nepřesnosti; kdyby tehdy bylo vše písemným dokumentem zachyceno, byl by dnes přesný materiál pro popis celé akce.

Z vydaného rozkazu pamatuji si zvláště přesně to, že bylo zdůrazňováno dostati se k betonové dělostřelecké pozorovatelně a na kotu 392, kde asi měl býti konec útoku.

Průběh útoku I. praporu:

Ruská dělostřelecká příprava, zahájená 29. VI. (16. VI.) v 6 hodin velikých škod nenadělala, neboť drátěné překážky ničila poslední noc „piroksylin. soškami“ ruská gvard. saperská rota. Rovněž zákopy rakouské byly skoro neporušeny. Hlavní palba byla po celou dobu vedena na Mogilu. Granátníci praporu, dobrovolně se přihlásivší z každé rot — ze 4. rot bylo jich 13 s četařem Marjánem, — byli vedeni i. d. (důst. zást.) Ludvíkem Musílkem a vyrazili v 9 hodin ze zástavy „Marusji“; hned za nimi nebo velmi brzy následovala 2. rota pod vedením prap. Karla Vašátky, pak po půlrotách 3. rota a konečně první půlrota 4. rot s prap. Emilem Zaorálkem a po dosti dlouhé přestávce ještě druhá půlrota 4. rot vedená mnou. Tato půlrota dorazila do 1. zákopu hodně opožděně, neboť se dostala do zabraňovací palby nepřátelského dělostřelectva, vedené na spojovací zákop do 1. linie a pak trochu bloudila v zákopech. Přivedl ji i. d. František Švec, neboť prap. Řeháček a prap. Jarolímek odešli na obvaziště. Před jejím vyražením byl v zákopech plukovník Mamontov se svým štábem; jaké části 3. pluku tam byly, nevím, a myslím, že jsem sám žádné neviděl.

I. prapor měl k útoku velmi rozsáhlé pásmo, takže mezi první rotou a hlavními silami praporu vznikla veliká mezera a všechny síly praporu se v tomto rozsáhlém terénu rozptýlily a skoro zanikly. Nevím, že by někde celá jednotka pracovala v celku až do konce; vše se brzy rozplynulo na malé hloučky a ty pracovaly tak stále. Řady jednotek řidly, velení se postupně ujímali noví a noví dobrovolci, neboť velitelé, kteří vedli své jednotky, buď brzy padli nebo

byli raněni. Tím se nedali zbývajícím odstrašiti a pracovali neohroženě dále vpřed a pak do stran, protože vznikaly rozsáhlé plochy, na něž nebylo ani útočeno ani stříleno, a tak kdyby se bývaly sevřely, musily vše, co bylo mezi nimi, pohltnouti svou materiální převahou a také výzbrojí.

Průběh útoku až do okamžiku, kdy jsem byl raněn, byl vlastně velmi prostý. Po dosti dlouhém čekání zavedl jsem svou půlrotu, která na konec po překážkách ke mně dorazila, do paralely vedle „Marusji“ a když tam vše bylo, vyskočil jsem před zákop a volal: „Kupředu!“ Hnali jsme se do rakouských zákopů přes údolí, na něž velmi silně střílelo těžké dělostřelectvo, nízko létající letec a těžké kulomety zprava; v nepřátelských zákopech jsem vedl rotu vpravo na místa, odkudž bylo stříleno, ač — nemýlím-li se ovšem dnes již — můj původní cíl podle rozkazu byl dělostřelecká pozorovatelná a kóta 392. Velmi brzy jsme se dostali k prameni střelby, kde bylo několik našich dobrovolníků, kteří nemohli pro svůj malý počet a vážný odpor dále útočiti. Spojil jsem vše to pod své velení a postupujeme zvolna blíže ke kulometu; když vidím kulomet, připravuji si svůj francouzský granát k vrhu, a jakmile jej hodím, volám: „Hurrá!“ a ženeme se po kulometu! Jeho obsluha dala poslední rány, pokusila se kulomet sebrati a utíkati, ale skok anebo dva, zahazuje přítěž a pádí zpět. V dáli je již viděti, jak prchájí větší skupiny, po kterých hned zahajujeme palbu.

Rozkládáme se v jámě za zákopem a pozorujeme. Po krátké orientaci volám „Vpřed“ a vyskakují nad zákop, v tom okamžiku však ucítím silnou ránu do pravého ramene a padám zpět. Krev prudce stříká, jsem ihned oslaben — obvazují mne. Odevzdávám velení Halamovi a po nějaké době jdu zpět.

Trvalo to hodně dlouho, než jsem se v průvodu dvou zajatých důstojníků 86. rakouského pluku dostal k své bývalé zemljance. V rakouských zákopech procházíme nejprve kolem Čečka, pak potkáváme 12. rotu, vedenou Voženílkem, s nímž kráčí por. Raňuk, plukovní pobočník. Naše vlastní zákopy se za tu dobu změnily skoro k nepoznání, neboť více než z polovice byly rozházeny. Na štěstí rakouské dělostřelectvo střílelo trochu pozdě; myslím, že nám tím mnoho neuškodilo a na zákopech našich již méně záleželo.

Ruský pěší pluk 328 stál mezi zemljankou velitele praporu a Pogrebcami zatím v nečinnosti, ale byl k útoku připraven. Procházeje kolem — šťasten nadšením nad naším úspěchem — volal jsem cosi povzbuzujícího, a tu se zemljáčci sbíhali, a poněvadž jsem měl jen půl bluzu a na druhé straně jsem byl zahalen obvazem, volali: „Eto navěrhoje oficer“.

Obvaziště 15. finského pluku bylo přeplněno; krev, stony, řev, pobíhání personálu. Mně jen ztuhlil obvaz, naložili na linějku (vozik), a vezli do divisního obvaziště, umístěného ve velikém polním stanu, který byl raněnými přeplněn. Na obrázku, který máme k dispozici, je dobře viděti, jak ranění leží na slámě.

O tom, kde byly rotý na konci boje, dá se velmi těžko mluvit.

Roty se rozptýlily již na počátku boje a k jeho konci smíchalo se vše, a to nejen rotý, ale i prapory a pluky. Tento zcela normální průběh byl velitelskými disposicemi ještě podporován, neboť byly zasazeny za sebou části jiných praporů a pluků a tím předem byly dány veškeré předpoklady k tomuto smíchání.

Rusů při naší práci nebylo mnoho, ale pokud se mohu pamtovat, dělostřelci, sapéři a jiní k nám přidělení pracovali velmi obětovně a zasloužili uznání. Platí to nejvíce asi údernému praporu snad 328. pluku, který, zasazen jsa proti výšině 392, velmi hrdinsky si počínal a utrpěl veliké ztráty, neboť pranic se neohlížaje na palbu, dral se jen vpřed.

Z důstojníků a důstojnických zástupců byli z řad „Starodružiníků“ v prvním praporu: Velitel 1. roty ppor. Zach, 2. roty prap. Vašátko, 4. roty ppor. Kutlvašr; v druhé rotě byl prap. Dostál „Tarnovský novodružiník“, kromě toho více ispolňajušcích dolžnost (i. d. = důst. zástupců), v mé rotě to byli Halam a Tomek, v 2. rotě Frič a Fišer, v 3. rotě Al. Janotka, na jiné se sám nepamatuji. Velitelem 3. roty byl ppor. Fanta, který k rotě přišel před samým nástupem, jako ostatně 5. rota pod vedením Müllera přišla nejpozději. Zdá se mi, že se mluvilo cosi o tom, že Müller měl jakýsi hříšek, a proto tolik nespěchal, aby se nesetkal s veliteli.

Vítězství čs. brigády u Zborova je vítězstvím mravní síly, pevné vůle a ducha nad materiálem. Zborovského ducha potřebujeme dnes snad více než tam za Cecovou a Pohřebcami, abychom dovedli nejen hrdinsky mřít, ale i žít. Snadnější úloha je to jistě. Tím bychom postavili nejlepší pomník zborovským hrdinům.

—LUB:

Hrst vzpomínek na bitvu u Zborova.

Přednáška pana archiváře dr. Vladimíra Klecandy dne 4. května t. r. o bitvě u Zborova, opětná četba práce pana dr. Šteidlera z roku 1922 „Zborov“ a spis prof. Syřiště „Památce Zborova“, vydaný k 10. výročí bitvy, vzbudila v duši 10 let staré vzpomínky na onu bitvu, která je hrdou branou triumfu na trnité cestě k našemu osvobození.

Prožil jsem bitvu u Zborova, aniž jsem tehdy ovšem tušil její historický význam, jako podřízený činitel v štábu jedné z vyšších rakousko-uherských jednotek, které se zúčastnily bitvy, v štábu 19. pěší divise.

Shrnu své dojmy, pokud to má paměť a mé nemnohé poznámky z pohnutých dob dovolují, do následující stručné črty. Archivální doklady bohužel zatím po ruce nemám a bude proto mé vzpomínání značně kusé. Chci však v jubilejním roce přispěti k doplnění obrazu o nejslavnější boj našich zahraničních armád a uchovat hrst vzpomínek, vinoucích se k této události, od zapomenutí.

Plzeňská 19. divise, v jejímž štábu jsem bitvu u Zborova prožil, byla jedna ze vzácných rakouských divísí, která zasluhovala přídomek česká, protože se skládala valnou část války z pluků převážně českých (v roce 1914 náležel k ní plzeňský myslivecký prapor čis. 6, chebský myslivecký prapor čis. 22 a berounský pěší pluk čis. 88, kteréžto jednotky byly spojeny v 38. pěší brigádě pod generálem Teissingrem, dále k ní patřil plzeňský pěší pluk čis. 35 a jindřichohradecký pěší pluk čis. 75, spojené v 37. pěší brigádě pod plukovníkem Watterichem. 19. divisi velel tehdy generál Lukas; k divisi pak přišel ještě později budějovický 29. zeměbranecký pluk, který vystřídal pěší pluk čis. 88, avšak opustil divisi před bitvou u Zborova).